

Agata Domachowska

Czarnogóra: powołanie nowego rządu

4 grudnia 2020 r. został wybrany nowy rząd Czarnogóry, na którego czele stanął Zdravko Krivokapić. Po raz pierwszy od prawie trzech dekad w skład rządu nie weszła Demokratyczna Partia Socjalistów (*Demokratska partija socijalista Crne Gore*, DPS) – ugrupowanie, z którego wywodzi się obecny prezydent Czarnogóry, Milo Đukanović. Nowy premier zapowiedział, że będzie to rząd dyskontynuacji, nastawiony na przeprowadzenie dogłębnych zmian w państwie. Priorytetem wciąż pozostaje integracja europejska, współpraca w ramach NATO oraz odbudowa gospodarki po kryzysie związanym z pandemią COVID-19. Minimalna większość rządowa w parlamencie Czarnogóry oraz faktyczne tarcia między koalicjantami mogą jednak poważnie skomplikować funkcjonowanie nowego rządu.

Długi proces tworzenia nowego rządu. W dniu 9 września 2020 r., krótko po ogłoszeniu wyników sierpniowych wyborów parlamentarnych (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 245](#)), liderzy trzech list wyborczych („Dla przyszłości Czarnogóry”, „Pokój jest naszym narodem” oraz „Czarno na białym”) podpisali porozumienie w kwestii utworzenia wspólnego rządu. Ogłosili wówczas zasady wyznaczające kurs polityczny przyszłego rządu. Zaliczono do nich: kontynuację członkostwa w NATO, kontynuację procesu integracji europejskiej, niekwestionowanie uznania niepodległości Kosowa oraz niewprowadzanie zmian w odniesieniu do symboli narodowych Czarnogóry. Co więcej, tuż po wyborach przywódcy trzech koalicji opozycyjnych zgodzili się, że nowy rząd będzie rządem złożonym z ekspertów.

23 września odbyło się inauguracyjne posiedzenie nowego parlamentu. Na jego przewodniczącego głosami 45 posłów został wybrany Aleksa Bečić, lider Demokratycznej Czarnogóry (*Demokratska Crna Gora*, DCG), będącej członkiem listy wyborczej „Pokój jest naszym narodem”. Posłowie trzech koalicji wyborczych zwrócili się także do prezydenta Czarnogóry Milo Đukanovicia o powierzenie Zdravko Krivokapiciowi misji stworzenia nowego rządu. Po otrzymaniu mandatu od prezydenta w dniu 8 października Z. Krivokapić zapowiedział, że nowy rząd zostanie utworzony w ciągu miesiąca. Rozpoczęły się także oficjalne negocjacje odnośnie do kształtu nowego rządu.

Od samego początku w rozmowy koalicyjne silnie zaangażowany był metropolita Amfilohije, który odegrał kluczową rolę w zmobilizowaniu czarnogórskiego społeczeństwa podczas ostatnich wyborów parlamentarnych (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 245](#)). Dzięki zaangażowaniu metropolity Amfilohije i biskupa Joanikije w dniu 22 września – przed inauguracją nowego parlamentu – w monasterze Ostrog doszło do spotkania przedstawicieli trzech opozycyjnych koalicji wyborczych, planujących utworzenie wspólnego rządu Czarnogóry.

Z. Krivokapić zaprosił do współpracy w przyszłym rządzie również przedstawicieli partii mniejszości. Jednak zaówno Bośniacy, jak i Albańczycy odrzucili tę propozycję, wskazując głównie na rozbieżności ideowe ze zdecydowanie proserbskim i prorosyjskim Frontem Demokratycznym (*Demokratski front*, DF), będącym kluczowym podmiotem współtworzącym nowy rząd Czarnogóry. Ostatecznie 5 listopada 2020 r. desygnowany na urząd premiera Zdravko Krivokapić przedstawił nazwiska kandydatów na stanowiska ministrów w nowym rządzie Czarnogóry.

Spory pomiędzy koalicjantami. Choroba oraz śmierć metropolity Amfilohije (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 296](#)) znacząco spowolniła proces formowania nowego rządu. Na opóźnienie wpływ miały również spory pomiędzy partnerami koalicyjnymi. Pomimo wcześniejszych uzgodnień dotyczących powołania rządu eksperckiego DF opowiadał się za „klasycznym” podziałem resortów według klucza politycznego i liczby zdobytych mandatów. Co więcej, próbował niejako zdystansować się od Z. Krivokapicia podkreślając, że na lidera listy wyborczej stworzonej przez Front Demokratyczny został on wskazany przez metropolitę, a nie przez liderów partii.

Początkowo kwestią sporną okazały się ambicje DF, aby to jego przedstawiciele stanęli na czele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Obrony oraz Agencji Bezpieczeństwa Narodowego (*Agencija za nacionalnu bezbjednost*). Na to z kolei nie zamierzała się zgodzić Zjednoczona Akcja Reformatorska (*Građanski Pokret Ujedinjena reformska akcija*, URA, członek koalicji „Czarno na białym”) z Dritanem Abazoviciem na czele.

Sposób prowadzenia rozmów w sprawie kształtu nowego rządu szczególnie ostro krytykował Nebojša Medojević, lider Ruchu na rzecz Zmian (*Pokret za promjene*, PzP, wchodzący w skład koalicji „Dla przyszłości Czarnogóry”). Tuż przed samym posiedzeniem parlamentu Medojević wprawdzie zapowiedział, że poprze w głosowaniu nowy rząd, ale jednocześnie pryncypialnie podkreślał, iż nie zna jego programu ani nie brał udziału w jego tworzeniu. Takie samo stanowisko prezentowali zresztą również liderzy Frontu Demokratycznego.

Debata w parlamencie. Dyskusja nad udzieleniem wotum zaufania nowemu rządowi trwała w parlamencie trzy dni – od 2 do 4 grudnia 2020 r. Po raz pierwszy w historii czarnogórskiego parlamentaryzmu – ze względu na sytuację pandemiczną – posłowie mieli możliwość głosowania *online*. Pierwszego dnia obrad Zdravko Krivokapić, desygnowany na urząd premiera, wygłosił *exposé*, które faktycznie trzy dni wcześniej (30 listopada) zaprezentował czarnogórskiej opinii publicznej. Przez kolejne dni trwała – miejscami emocjonalna – dyskusja w parlamencie nad wotum zaufania dla nowego rządu. Ostatecznie 4 grudnia odbyło się głosowanie, w którym wzięło udział 70 posłów (na łączną liczbę 81 deputowanych). Za powołaniem nowego rządu zagłosowało 41 posłów (wszyscy członkowie koalicji), 28 było przeciw, a jeden poseł wstrzymał się od głosu. Po głosowaniu nowo wybrany premier podkreślił, że nowy, ekspercki rząd będzie służył tylko obywatelom i nie jest on, wbrew licznym zarzutom, żadnym eksperymentem politycznym. Krivokapić zadeklarował, że rząd będzie działał przez całą czteroletnią kadencję.

W swoim *exposé* Z. Krivokapić podkreślał, że jego rząd będzie rządem dyskontynuacji. Wskazywał ponadto, że skupi się na potrzebach obywateli i będzie działał na rzecz odbudowy zaufania społecznego do instytucji państwowych. Do priorytetów nowego rządu zaliczył m.in.: integrację europejską (z pierwszą wizytą zagraniczną premier ma się udać właśnie do Brukseli) oraz kwestie gospodarcze, w tym budowę tzw. zielonej gospodarki, przeprowadzenie transformacji cyfrowej i pogłębienie współpracy regionalnej. Według zapowiedzi premiera równie istotna będzie walka ze zorganizowaną przestępczością i korupcją.

W swym *exposé* Z. Krivokapić zwrócił również uwagę na niewydolność obecnej służby zdrowia. Zapowiedział także likwidację Krajowego Organu Koordynującego ds. Chorób Zakaźnych (*Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti*, NKT) i utworzenie dwóch osobnych instytucji, odpowiedzialnych za walkę z pandemią COVID-19.

Zgodnie z przedwyborczymi zapowiedziami nowy premier wyraził zamiar przeglądu wszystkich kontrowersyjnych ustaw – w tym ustawy o wolności wyznania. Stwierdził także, że niezbędne będzie przeprowadzenie reformy prawa wyborczego. Z. Krivokapić podkreślił również, że w lutym 2021 r. zostanie przedstawiony dokładny program rządu na kolejny rok.

Co ciekawe, zarówno opozycja, jak i koalicyjni partnerzy skrytykowali zaprezentowane *exposé*. Przedstawiciele większości parlamentarnej ostatecznie wyrazili poparcie dla rządu. Podkreślali jednak, że poza przeprowadzeniem głębokiej reformy wewnętrznej państwa domagają się zdecydowanego rozliczenia dotychczas rządzącej Demokratycznej Partii Socjalistów. Warto dodać, że wygłoszonemu *exposé* przysłuchiwał się obecny w parlamencie prezydent Đukanović, który wyraził nadzieję na konstruktywną kohabitację z rządem. Jednocześnie chwalił dokonania poprzedniego rządu, przede wszystkim w dziedzinie gospodarki oraz integracji europejskiej.

Nowy rząd. W skład gabinetu premiera Z. Krivokapicia wchodzi 12 ministrów (w poprzednim rządzie było 17 ministrów)¹. Większość członków rządu nie jest powszechnie znana w społeczeństwie. Jedynym wicepremierem i jednocześnie jedynym członkiem partii politycznej w nowym rządzie jest Dritan Abazović. Kształt nowego rządu Z. Krivokapić porównał symbolicznie do 12 apostołów, o których nieustannie przypominał mu metropolita Amfilohije. Nowy rząd, który zgodnie z założeniem jego twórców jest rządem eksperckim, ma przede wszystkim sprawnie rządzić i wzmocnić zaufanie obywateli do instytucji państwa. Stosownie do deklaracji premiera, dla

¹ Gabinet premiera Duško Markovicia tworzyło 17 ministrów, minister bez teki oraz trzech wicepremierów.

Czarnogóra wzorem w tym zakresie będzie Luksemburg. Premier Krivokapić podkreślił również, że prawo każdego obywatela Czarnogóry do równego traktowania, niezależnie od wyznania czy narodowości, będzie szanowane.

Skład 42. rządu Czarnogóry

Członek rządu	Pozycja w rządzie	Krótką informacja
Zdravko Krivokapić	Premier	Profesor inżynierii mechanicznej. Wykładowca akademicki. Brał udział w protestach społecznych w 2019 i 2020 r. W działalność polityczną zaangażował się w 2020 r. Lider koalicji wyborczej „Dla przyszłości Czarnogóry”.
Dritan Abazović	Wicepremier	Przewodniczący ugrupowania Zjednoczona Akcja Reformatorska; zasiada w parlamencie od 2012 r.
Olivera Injac	Minister obrony	Wykładowca akademicki z zakresu studiów nad bezpieczeństwem; w latach 1999-2008 pracowała dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.
Sergej Sekulović	Minister spraw wewnętrznych	Adwokat, działacz społeczny, analityk polityczny. Doradzał m.in. byłemu przewodniczącemu parlamentu Ranko Krivokapiciowi. Był członkiem Ruchu na rzecz Zmian.
Đorđe Radulović	Minister spraw zagranicznych	Dyplomata. Pracował w Ministerstwie Spraw Zagranicznych od 2011 r.
Milojko Spajić	Minister finansów i opieki społecznej	Specjalista ds. finansów. Pracował głównie za granicą, np. dla Goldman Sachs. W czasie kampanii wyborczej był doradcą Z. Krivokapicia.
Vesna Bratić	Minister edukacji, nauki, kultury i sportu	Wykładowca akademicki. Profesor literatury angielskiej i amerykańskiej.
Jelena Borovinić Bojović	Minister zdrowia	Lekarz pulmonolog. Kierownik kliniki pulmonologicznej Centrum Klinicznego Czarnogóry.
Jakov Milatović	Minister rozwoju gospodarczego	Ekonomista. Ukończył studia na Uniwersytecie Oksfordzkim. Pracował m.in. w Europejskim Banku Odbudowy i Rozwoju.
Mladen Bojanić	Ministerstwo Inwestycji Kapitałowych	Ekonomista. Współtworzył ugrupowanie Pozytywna Czarnogóra (<i>Pozitivna Crna Gora</i>). Był parlamentarzystą oraz kandydatem na urząd prezydenta Czarnogóry w 2018 r.

Tamara Srzentić	Ministerstwo Administracji Publicznej, Społeczeństwa Cyfrowego i Mediów	Ukończyła studia w Stanach Zjednoczonych. Pracowała m.in. w urzędzie gubernatora Kalifornii.
Ratko Mitrović	Ministerstwo Ekologii, Urbanistyki i Planowania Przestrzennego	Wykładowca akademicki, profesor architektury. Był kierownikiem budowy m.in. cerkwi Zmartwychwstania Pańskiego w Podgoricy.
Aleksandar Stijović	Minister rolnictwa, leśnictwa i gospodarki wodnej	Pracownik Instytutu Leśnictwa Czarnogóry.
Vladimir Leposavić	Ministerstwo Sprawiedliwości i Praw Mniejszości	Pełnomocnik metropolity Czarnogóry i Przymorza oraz członek zespołu prawnego, który wcześniej pracował nad uchynieniem ustawy o wolności wyznania.

Opracowanie własne.

Relacje z Serbią. Nowy rząd stoi przed koniecznością poprawy relacji z Serbią. Nie ulega bowiem wątpliwości, że przeciągający się konflikt wewnętrzny w Czarnogórze wokół majątku Serbskiej Cerkwi Prawosławnej oraz towarzyszące mu polemiki historyczno-polityczne w stosunkach między władzami Serbii, Czarnogóry i Cerkwi serbskiej wpłynęły na pogorszenie relacji sąsiedzkich między państwami.

Do dalszego wzrostu napięcia w relacjach obu państw doszło na kilka dni przed głosowaniem wotum zaufania dla nowego rządu. 28 listopada 2020 r. władze Czarnogóry podjęły bowiem decyzję o wydaleniu ambasadora Serbii Vladimira Božovicia. Powodem uznania za *persona non grata* była faktycznie prowokacyjna wypowiedź dyplomaty, który uznał historyczną decyzję Zgromadzenia z Podgoricy (z 1918 r.) o przyłączeniu Czarnogóry do Serbii za akt wyzwolenia, będący wyrazem wolnej woli narodu czarnogórskiego. Zgodnie z historiografią czarnogórską wydarzenie to określane jest jako bezprawna aneksja czarnogórskiego państwa przez Serbię. Co więcej, w 2018 r. parlament Czarnogóry przyjął specjalną rezolucję anulującą wszystkie decyzje podjęte przez Zgromadzenie w 1918 r.

W reakcji na decyzję władz w Podgoricy Serbia zdecydowała początkowo o wydaleniu czarnogórskiego ambasadora Tarzana Miloševicia. Jednak ostatecznie władze w Belgradzie wycofały się z tej decyzji. Stanowisko Serbii poparł komisarz do spraw sąsiedztwa i rozszerzenia Olivér Várhelyi, który wezwał Czarnogórę do zmiany decyzji o wydaleniu ambasadora, wskazując jednocześnie na potrzebę poprawy relacji sąsiedzkich w regionie. Premier Z. Krivokapić będzie zatem musiał podjąć decyzję, czy podtrzymuje stanowisko poprzedniego rządu o wydaleniu serbskiego dyplomaty, czy też się z niego wycofuje.

W skład koalicji rządowej wchodzi ugrupowania proserbskie. Nie oznacza to jednak automatycznej poprawy relacji. Wpływ ugrupowań opowiadających się za zbliżeniem z Serbią będzie hamowany przede wszystkim przez Zjednoczoną Akcję Reformatorską. O tym, że wpływ ten nie będzie zapewne zbyt duży – i nie należy oczekiwać zasadniczej zmiany w relacjach między Podgoricą i Belgradem – świadczą zapewne wypowiedzi prezydenta Serbii Aleksandra Vučića, który niejednokrotnie krytykował skład nowego rządu Czarnogóry, wskazując na konieczność wejścia do niego polityków Frontu Demokratycznego.

Wnioski. Przed nowym rządem Czarnogóry stoi obecnie wiele wyzwań. Tym pierwszym będzie przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19 w gospodarce. Jednocześnie problematyczne może okazać się utrzymanie silnego poparcia w społeczeństwie oraz zwartości samej koalicji rządowej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wyborcy trzech list wyborczych, współtworzących obecny rząd, poparli w głosowaniu partie opozycyjne z różnych powodów. Część z nich głosowała przeciwko Demokratycznej Partii Socjalistów, zmęczona i rozczarowana długimi rządami tego ugrupowania. Inni zagłosowali na opozycję, aby wyrazić swe poparcie dla

Serbskiej Cerkwi Prawosławnej oraz zademonstrować sprzeciw wobec ustawy o wolności wyznania. Ze względu na silne więzy, które łączyły premiera Z. Krivokapicia ze zmarłym metropolitą Amfilohije, należy przypuszczać, że nowy rząd będzie dążył do jak najszybszego wprowadzenia zmian w kontrowersyjnej ustawie o wolności wyznania.

W celu utrzymania poparcia tej części społeczeństwa, która była rozczarowana rządami DPS, nowa władza będzie musiała wykazać się konkretnymi sukcesami – przede wszystkim w obszarze gospodarki, w zakresie wzmacniania rządów prawa i przyspieszenia procesu akcesyjnego do UE. Należy podkreślić, że negocjacje Czarnogóry z UE trwają już osiem lat. Dotychczas Czarnogóra zamknęła tymczasowo jedynie 3 rozdziały (z 35).

Nowo powołany rząd Czarnogóry tworzy wiele różnych podmiotów politycznych i posiada jedynie minimalną większość w parlamencie. Oznacza to, że dość szybko będzie zapewne musiał zmierzyć się z poważnymi wyzwaniami wewnętrznymi. Świadczy o tym chociażby ostra krytyka premiera Krivokapicia płynąca ze strony Frontu Demokratycznego – najsilniejszego ugrupowania w nowym rządzie, które nie ma w nim swego przedstawiciela.

Co więcej, nowa władza będzie musiała się zmierzyć z silną wciąż Demokratyczną Partią Socjalistów, której przez trzy ostatnie dekady udało się skutecznie kontrolować wszystkie instytucje państwowe. W ocenie perspektyw nowego rządu trudno również pominąć fakt, iż przez kolejne trzy lata prezydentem państwa będzie Milo Đukanović – *de facto* lider DPS. Widać wreszcie, że już na starcie pozycja polityczna samego premiera Z. Krivokapicia została osłabiona w momencie śmierci metropolity Amfilohije, który skutecznie mobilizował znaczącą część społeczeństwa i działał na rzecz zbliżenia środowisk opozycyjnych. Nie wiadomo jeszcze, kto zostanie nowym metropolitą i czy będzie tak samo charyzmatyczną, niezależną i *de facto* wpływową postacią, jaką w Czarnogórze był bez wątpienia metropolita Amfilohije.